

SIPRI YEARBOOK 2006

**ARMAMENTS,
DISARMAMENT AND
INTERNATIONAL
SECURITY**

Resum en català

L'Institut Internacional d'Estocolm de Recerca per a la Pau (Stockholm International Peace Research Institute) és un institut internacional independent per a la recerca sobre els problemes de la pau i el conflicte, especialment sobre el control de les armes i el desarmament. Va ser fundat l'any 1966 per commemorar els 150 anys de pau ininterrompuda de Suècia i el 2006 celebra el seu 40è aniversari.

L'institut es finança principalment gràcies a una subvenció que proposa el Govern de Suècia i que posteriorment aprova el Parlament. Tant el personal com l'equip de direcció són internacionals. L'institut també compta amb un comitè assessor que té les funcions d'òrgan consultiu internacional.

Els objectius de la recerca del SIPRI són:

- promoure la transparència pel que fa a la seguretat i el control de les armes
- contribuir a la prevenció i la solució dels conflictes
- divulgar informació a un públic ampli.

El SIPRI publica els resultats de la seva recerca en llibres i també a l'adreça d'internet <http://www.sipri.org/>.

Aquest fullet presenta el tipus d'anàlisi, informacions i dades que hi ha a les 888 pàgines del

SIPRI Yearbook 2006 Armaments, Disarmament and International Security.

L'anuari del SIPRI es publica des del 1969. Sota la direcció dels especialistes del SIPRI i d'altres experts, aquesta publicació reuneix informació objectiva i anàlisi en profunditat sobre els principals aspectes del control d'armes, la pau i la seguretat. L'edició del 2006 commemora el 40è aniversari del SIPRI i inclou diversos capítols retrospectius, juntament amb informació actualitzada i anàlisis originals.

Podeu trobar més informació sobre l'anuari a
<http://yearbook2006.sipri.org/>.

L'anuari del SIPRI es pot comprar a les llibreries, directament a Oxford University Press o en línia a l'URL indicada abans.

Aquesta versió resumida es pot descarregar en holandès, anglès, francès, alemany, espanyol, català i suec a l'adreça d'internet
http://www.sipri.org/contents/publications/pocket/pocket_yb.html.

Per obtenir informació sobre les últimes publicacions del SIPRI, consulteu l'adreça
<http://www.sipri.org/contents/webmaster/publications/>.

Fundació per la Pau

La **Fundació per la Pau** és una ONG nascuda al 1983 i que treballa per un món en pau. A través d'una opinió pública cada cop més informada i activa, impulsa tots aquells canvis culturals i estructurals que facin possible l'eradicació de la violència com a forma de relació entre persones i pobles.

El nostre compromís amb la pau ens porta a desenvolupar activitats d'educació, de sensibilització i mobilització social per la pau i el desarmament així com la implicació en la resolució noviolenta dels conflictes, tant dels propers, com els més llunyans.

Des de la **Fundació per la Pau** estem convençuts que la traducció al català d'aquesta versió resumida del *SIPRI Yearbook 2006*, un material de referència en l'àmbit de la seguretat i el desarmament, ens proporcionarà un instrument cabdal per a la divulgació i sensibilització a favor de la cultura de la pau a casa nostra.

Índex

Seguretat i institucions euroatlàntiques	1
Principals conflictes armats	2
Construcció de la pau: l'atenció internacional se centra en l'Àfrica	4
Islam, conflicte i terrorisme	6
Cooperació en matèria de seguretat regional a l'inici del segle XXI	7
Governabilitat nacional de les armes nuclears: oportunitats i limitacions	8
Transparència en el cicle de vida de les armes	9
Dades sobre la despesa militar: repàs dels últims 40 anys	10
Despesa militar	11
Fabricació d'armes	12
Transferències internacionals d'armes	14
Tendències en la indústria russa d'armament	16
La qüestió de la seguretat en la campanya espacial europea	17
Control i no-prolifерació d'armes nuclears	18
Control multilateral del cicle del combustible nuclear	20
Reflexions sobre la continuïtat i el canvi en el control d'armes	21
Progressos en la guerra química i biològica i en el control d'armes	22
Millorar la bioseguretat: la necessitat d'una estratègia global	23
Control d'armes convencionals	24
Controls de transferències	25
Acords sobre control d'armes i desarmament	26

Abreviatures

UE	Unió Europea
CAC	Certes Armes Convencionals (Convenció)
PIB	producte interior brut
AIEA	Agència Internacional de l'Energia Atòmica
TI	tecnologia de la informació
OTAN	Organització del Tractat de l'Atlàntic Nord
TNP	Tractat de No-Proliferació de les Armes Nuclears
OSCE	Organització per a la Seguretat i la Cooperació a Europa
ONU	Organització de les Nacions Unides

Seguretat i institucions euroatlàntiques

- El pragmatisme va dominar les relacions euroatlàntiques durant el 2005. Més enllà del distanciament provocat pel tema de l'Iraq, els Estats Units d'Amèrica i els membres de la UE/OTAN admeten que, en qüestions globals, no s'han d'enfrontar sinó que han de tenir un paper complementari.

- De vegades, el flux de la cooperació euroatlàntica s'ha orientat cap a institucions internacionals com ara l'OTAN, l'Organització per a la Seguretat i la Cooperació a Europa (OSCE) i l'ONU. Els EUA posen poc èmfasi en la importància de les coalicions *ad hoc*.

- A poc a poc, els Estats Units d'Amèrica van coordinant cada cop més amb Europa la seva política. La tendència de l'Administració Bush de fer servir la força unilateralment es manté, però el desconcert de l'Iraq limita la possibilitat que puguin tornar a adduir un ús «preventiu» de la força.

- La rivalitat entre la UE i l'OTAN comença a entrar en una nova fase, ja que tots dos organismes tenen unes agendes geogràfiques i funcionals cada cop més coincidents. El contratemps del Tractat Constitucional de la UE el 2005 no va afectar gaire l'aplicació de la seva ambiciosa agenda de seguretat, però planteja dubtes respecte a l'aspiració de la UE de ser un interlocutor més efectiu en aquest àmbit.

- En l'era postsoviètica es fa palesa una divisió clara i profunda entre els països compromesos amb la democràcia i els que mantenen règims autoritaris. El paper que Rússia continua tenint en aquesta àrea fa que sigui molt difícil solucionar qualsevol dels conflictes latents o estancats de la regió sense comptar amb la seva implicació o afrontar-ne l'abstenció.

- Els avenços aconseguits als Balcans occidentals —com ara la definició de l'estatut de Kosovo, la separació de Sèrbia i Montenegro i la centralització del poder a Bòsnia i Hercegovina— no acabaran amb la possibilitat de futurs conflictes a la zona, ja que les fronteres ètniques i estatals continuen sense coincidir.

Principals conflictes armats

- Els actors no estatals guanyen protagonisme en els conflictes, i la poca capacitat de la comunitat internacional per imputar-los la responsabilitat pels abusos comesos contra els civils va seguir constituint una greu amenaça per a la seguretat humana durant el 2005.

- El 2005, la irregularitat de grups no estatals i la fragmentació de la violència van ser temes recurrents. Els esforços a favor de la pau al Darfur, Sudan, es van veure obstruïts per l'existència de faccions i d'hostilitats entre grups de rebels darfurians.

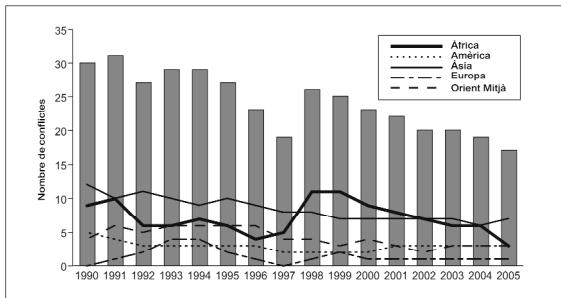
- L'oposició dels actors no estatals pot contribuir que els governs neguin l'existència de «conflicte» tal com se sol entendre normalment. En aquest sentit, durant el 2005 el Govern rus va continuar emfasitzant els elements criminals i «terroristes» en la seva política de línia dura respecte a Txetxènia i les repúbliques veïnes.

- La inestabilitat constant a la República Democràtica del Congo qüestiona les premisses convencionals sobre les diferents fases del «conflicte» i el «postconflicte», a causa de la violència contínua de les milícies i del vacil·lant procés de reintegració dels excombatents.

- A l'Iraq, la violència va continuar regnant durant el 2005. Ni el govern de transició, ni la nova constitució, ni les eleccions del desembre del 2005 van poder frenar l'aprofundiment de les divisions confessionals. La incapacitat per entendre les motivacions dels bel·ligerants o la composició de la insurgència, a més a més de la inexistència d'esclatxes fiables per al diàleg polític, van continuar entelant el panorama iraquí cap al final d'aquest any.

- Els prolongats conflictes entre Israel i Palestina i al Caixmir reflecteixen noves tendències en el compromís envers els conflictes, que ara es veuen afectats per la descolonització, el domini de les superpotències i les preocupacions actuals pel terrorisme internacional.

Distribució regional i nombre total dels principals conflictes armats, 1990–2005

Emplaçament dels 17 principals conflictes armats el 2005

Àfrica

Burundi
Sudan
Uganda

Amèrica

Colòmbia*
Perú
EUA†

Àsia

Afganistan*
Índia (Caixmir)*
Myanmar
Nepal*
Filipines‡
Sri Lanka

Europa

Rússia (Txetxènia)

Orient Mitjà

Iraq*
Israel
Turquia

* Els conflictes en aquests 5 llocs van causar 1.000 o més morts en combat el 2005.

† El conflicte dels Estats Units d'Amèrica fa referència al que enfronta Al-Qaida amb els EUA i els seus socis de coalició.

‡ A les Filipines hi va haver 2 conflictes.

Construcció de la pau: l'atenció internacional se centra en l'Àfrica

- L'any 2005, la comunitat internacional va dedicar una atenció sense precedents a l'Àfrica. Cap al desembre del 2005, el 75 % dels recursos de l'ONU estaven dedicats a l'Àfrica. Amb tot, els informes del Projecte del Mil·lenni de l'ONU i de la Comissió per a l'Àfrica, encapçalada per la delegació britànica, posen de manifest que actualment aquesta regió és la que es troba més lluny d'acomplir qualsevol dels objectius de desenvolupament del mil·lenni.
- En els darrers anys, Costa d'Ivori, Libèria i Zimbabwe han estat exemples de les repercussions negatives dels conflictes i els governs fràgils per al desenvolupament econòmic. Això no obstant, els casos d'Angola i Moçambic demostren que els canvis positius són possibles si es resolen els conflictes i els problemes de governabilitat.
- El setembre del 2005 la Cimera Mundial va anunciar l'establiment de la Comissió de Construcció de la Pau de l'ONU, creada per ajudar els països que surten d'un conflicte.
- El Human Security Report 2005 («Informe sobre seguretat humana») mostrava una correlació clara entre la disminució dels conflictes armats i el desplegament de les missions de pau.
- Tot i que les missions de l'ONU a Libèria i Sierra Leone del 2005 van obtenir un cert èxit, els problemes a Costa d'Ivori i la República Democràtica del Congo van continuar fent palesa la crua realitat de la construcció de la pau a l'Àfrica.
- El major fracàs de la comunitat internacional va tenir lloc al Darfur, Sudan. La Unió Africana (UA), amb molt pocs recursos, es va demostrar incapaç de fer front a la crisi, motiu pel qual es va haver de fusionar amb una missió encapçalada per l'ONU. Els esdeveniments al Darfur van reforçar l'argument que l'ONU ha de donar suport a les operacions regionals i que, si cal, aquestes han de ser finançades amb el pressupost de l'ONU destinat al manteniment de la pau.

Missions de pau multilaterals, 2005

Per tipus d'organització que les va encapçalar

ONU	21
Organitzacions o aliances regionals	31
Coalicions no permanents	6
<i>Total</i>	<i>58</i>

• El nombre i la dimensió de les missions han crescut espectacularment: l'any 2005 es van desplegar 289.500 soldats i 175.000 personal civil en un total de 58 missions de pau multilaterals (les xifres inclouen els 184.000 militars i policies civils a l'Iraq).

• Alguns sectors consideren que la dimensió i la complexitat de les missions de pau poden arribar a excedir la capacitat de l'ONU i dels altres organismes que duen a terme aquestes missions.

• Els organismes regionals i les coalicions no permanents d'estats als quals l'ONU dóna suport van dur a terme 37 de les 58 missions, el nombre més alt des del final de la guerra freda.

• Les missions de pau dutes a terme per coalicions de voluntaris s'han reduït des del 2003, i és poc probable que en el futur pròxim es creïn grans «missions de pau» com la Força Multinacional a l'Iraq, a causa de la gran quantitat de recursos i a la càrrega econòmica que impliquen per als països participants.

• Amb la Política Europea de Seguretat i Defensa (PESD) la UE va crear sis missions noves, la qual cosa suposa el nombre més alt de missions creades en un sol any per un organisme regional. Això obre una nova etapa en la participació europea en les operacions de pau, i posa de manifest el compromís profund de la UE d'esdevenir un interlocutor global en l'àmbit de la seguretat.

Islam, conflicte i terrorisme

- Des del final de la guerra freda, la religió és considerada cada cop més un element clau en molts dels conflictes del món.

- En els darrers anys, i sobretot després dels esdeveniments de l'11 de setembre del 2001 als EUA, l'islam radical s'ha identificat com a font de violència, i també de terrorisme.

- Per bé que alguns observadors consideren que l'auge de l'extremisme religiós pot comportar un «xoc de civilitzacions» en què els islamistes tenen un paper destacat, estudis més recents mostren un panorama més complex de les societats musulmanes i de les seves relacions amb la resta del món.

- La transformació del món musulmà i els seus conflictes interns com a conseqüència de la globalització afavoreixen l'aparició de moviments nous, dinàmics i en alguns casos violents, que sovint s'oposen a l'islam tradicional.

- La diversitat dels moviments islamistes contemporanis i la varietat dels factors que determinen el paper de l'islam en els conflictes suggereixen la necessitat de desenvolupar polítiques de seguretat més perfeccionades per tal de prevenir i acabar amb els conflictes relacionats amb persones i grups de persones vinculats al món musulmà.

Cooperació en matèria de seguretat regional a l'inici del segle XXI

- Des del 1945 han proliferat grups regionals i subregionals, molts dels quals es dediquen actualment a la construcció de la seguretat.

- Els actuals models analítics —l'aliança, el sistema de seguretat col·lectiva, el règim de seguretat i la comunitat de seguretat— no es corresponen amb les realitats d'avui. Una nova anàlisi basada en la funcionalitat de la seguretat estableix quatre àrees en les quals pot ser efectiu un grup de seguretat regional:

- (a) diàleg sobre seguretat i gestió del conflicte;

- (b) desenvolupament de sistemes de cooperació militar basats en la moderació mútua i en la creació compartida de capacitats per a noves missions de pau;

- (c) promoció d'uns nivells democràtics en qüestions de govern i drets humans com a via per fomentar unes condicions pacífiques i segures, i com a finalitat mateixa; i

- (d) promoció de la seguretat a través de la prosperitat i la interdependència econòmica, i a través de plantejaments cooperatius sobre riscos i desafiaments com ara el terrorisme i la proliferació.

- Encara que la línia dels EUA en relació amb el regionalisme va resultar més benèvola el 2005/2006, aquest país es mostra prudent davant de marcs que li poden restringir el marge d'acció i, de vegades, pot pressionar els seus veïns regionals.

- La cooperació en matèria de seguretat regional s'ha anat consolidant a bona part del món. No obstant això, els grups regionals de seguretat encara són més efectius si treballen en el marc de l'ONU i d'altres normes mundials.

Governabilitat nacional de les armes nuclears: oportunitats i limitacions

- El resultat decebedor del Tractat de No-Proliferació de les Armes Nuclears (TNP) del 1968 fa que ens preguntem si la governabilitat global de les armes nuclears pot funcionar sense assegurar-ne abans la governabilitat democràtica en l'àmbit nacional.

- Un cop acabada la guerra freda i després dels esdeveniments de l'11 de setembre del 2001, resulta més pertinent parlar sobre el control i la supervisió civils dels programes d'armes nuclears. El control civil efectiu és un tema fonamental, tal com ho demostren alguns esdeveniments recents com ara el descobriment de les activitats de la xarxa d'A. Q. Khan el 2004.

- La responsabilitat democràtica sobre les armes nuclears no hauria de preocupar només en els casos d'estats en transició o autoritaris, com ara l'Iran, sinó també en les democràcies consolidades.

- Els problemes sorgeixen a tots els estats que posseeixen armes nuclears. Per exemple, hi ha certa ambigüitat al Regne Unit pel que fa a la seva relació «especial» amb els EUA; a França, les armes nuclears es consideren part d'un *domaine réservé* del president; els governs de l'Índia han fet servir els assaigs d'armes nuclears per augmentar la popularitat interna; a Rússia, el desmembrament de l'URSS ha donat lloc a la pràctica impossibilitat del control civil; i al Pakistan regna la incertesa sobre el futur de l'arsenal nuclear del país un cop acabi el mandat del president Pervez Musharraf. Els EUA disposen del millor model, tot i que tampoc no és perfecte.

- És fonamental estudiar com els estats que posseeixen armes nuclears poden equilibrar la utilitat i la seguretat amb el control polític i la supervisió.

Transparència en el cicle de vida de les armes

- Un repàs de les dades quantitatives d'àmbit multinacional sobre el cicle de vida de les armes revela que la transparència dels governs no es correspon amb les necessitats de les institucions representatives, els mitjans de comunicació o el públic en general. Aquesta transparència és un requisit previ per al control democràtic i la responsabilitat de les actuacions del govern, tant en l'àmbit nacional com internacional.
- El valor de la informació depèn de la disponibilitat, fiabilitat, amplitud, comparació i desagregació de les dades. La informació poques vegades satisfà aquests requisits.
- La manca de delimitacions acceptades internacionalment, o de l'observança de les que ja existeixen, fa difícil establir comparacions d'àmbit global.
- No hi ha un conjunt de dades quantitatives sobre el cicle de vida de les armes que sigui sistemàtic, fiable, vàlid i global (o regional). La preferència generalitzada dels governs pel secretisme en aquests temes és part de l'explicació.
- Tot i els avenços per a una major transparència aconseguits al final de la dècada de 1960, encara hi ha molta incertesa sobre els arsenals mundials d'armes nuclears. La transparència pel que fa a les armes biològiques podria fins i tot haver disminuït.
- S'han detectat tendències més positives pel que fa a les armes químiques, la despesa militar i les transferències d'armes per diversos motius, com ara els nous acords multinacionals, la demanda pública d'informació i l'evolució dels debats sobre polítiques.
- L'Small Arms Survey destaca la creixent rellevància política de les armes petites i lleugeres, però diversos factors contribueixen a ocultar la informació.
- Calen més recursos addicionals per aconseguir la transparència en tot el cicle de vida de les armes.

Dades sobre la despesa militar: repàs dels últims 40 anys

- En els darrers 40 anys hi ha hagut dos grans canvis en l'ús de les dades sobre despesa militar. En primer lloc, durant el període de la postguerra freda, l'atenció ha passat dels blocs de la guerra freda del Nord als països en desenvolupament del Sud. En segon lloc, l'actitud de l'ONU respecte a les dades sobre despesa militar s'ha allunyat del desarmament i s'ha centrat més en la transparència.

- Els canvis més amplis en la comunitat de pau i seguretat internacional suposen una pèrdua d'influència de la idea del desarmament com a via directa per al desenvolupament, mentre que guanyen terreny la promoció de la seguretat, per exemple a través de l'enfortiment de la confiança, i la prevenció del conflicte.

- La noció d'interdependència entre la seguretat i el desenvolupament ha propiciat noves idees sobre com promoure tots dos aspectes. Menys reconfortant és el fet que l'inici del segle XXI s'hagi caracteritzat per la introducció d'enormes recursos militars en nom de la defensa i la promoció de la democràcia.

- La disponibilitat i accessibilitat de la informació ha millorat amb el pas del temps, sobretot de fonts primàries als països en desenvolupament. Amb tot, la qualitat de la informació continua sent poc satisfactòria.

- La qüestió de la rellevància de les dades sobre despesa militar continua present. L'ús d'aquesta informació per avaluar capacitats militars pot conduir a errors d'interpretació, com es va demostrar durant la guerra freda. Avui se'n continua qüestionant la rellevància a causa dels canvis que experimenta el concepte de seguretat. Aquest nou concepte se centra cada cop més en la seguretat interna i humana, i desdibuixa la línia que separa la defensa interna de l'externa.

- Això no vol dir que la informació sobre la despesa militar no sigui útil, sinó que s'ha de complementar amb una altra mena de dades.

Despesa militar

- S'estima que la despesa militar mundial de l'any 2005 va assolir els 1,118 bilions de dòlars. Aquesta xifra correspon al 2,5 % del PIB mundial o a una mitjana de 173 dòlars per càpita.

- La despesa militar mundial de l'any 2005 suposa en termes reals un increment del 3,4 % des del 2004, i un 34 % al llarg del decenni 1996–2005. Els EUA, responsables de prop del 80 % de l'increment l'any 2005, són el principal determinant en la tendència mundial actual.

- Els EUA representen avui el 48 % del total mundial, seguits molt lluny pel Regne Unit, França, el Japó i la Xina, amb un 4–5 % cadascun. Aquest increment en la despesa dels EUA s'atribueix a les campanyes militars a l'Afganistan i l'Iraq, tot i que els huracans Katrina i Rita també hi van contribuir.

- L'increment de la despesa dels EUA correspon en gran part a les assignacions complementàries al pressupost normal, la qual cosa significa que algunes decisions sobre finançament van passar del Congrés al president.

- Els factors que han fet pujar la despesa militar són l'augment i els alts preus dels combustibles fòssils. Això ha permès que països com ara Algèria, Azerbaidjan, Rússia i l'Aràbia Saudita comptin amb ingressos derivats de la venda de petroli i gas per a la seva despesa militar.

- La Xina i l'Índia han mostrat un augment sostingut de la despesa militar proporcional al seu creixement econòmic. En termes absoluts, la despesa d'aquests dos països representa tan sols una mínima part de la dels EUA.

Fabricació d'armes

- La venda d'armes per part de les 100 majors empreses fabricants (la classificació Top 100 del SIPRI), va augmentar un 15 % el 2004. Amb això es constata la tendència creixent des del final de la dècada del 1990.

- El valor conjunt de la venda d'armes del Top 100 del SIPRI el 2004 va ser de 268.000 milions de dòlars. Les empreses dels EUA i d'Europa occidental van acaparar la major part d'aquesta xifra: les vendes de 40 empreses nord-americanes van suposar el 63,3 % del total, mentre que 36 empreses d'Europa occidental van vendre el 29,4 %.

- Les fusions han continuat però a un ritme més lent des del final de la dècada del 1990. L'any 2005 es van tancar cinc grans adquisicions per un valor pròxim o superior als 2.000 milions de dòlars.

- En el període de la postguerra freda, s'han fet evidents tres tipus principals de canvis en la fabricació d'armes: estructurals, tecnològics i de composició.

(a) Augmenta la concentració: la participació de les cinc primeres empreses de la llista del Top 100 en les vendes totals d'armes va passar del 22 % el 1990 al 44 % el 2003.

(b) Com que la tecnologia civil ha esdevingut important per als sistemes d'armament, s'ha detectat un canvi qualitatiu en la naturalesa de la tecnologia bèl·lica a favor de les TI i l'electrònica.

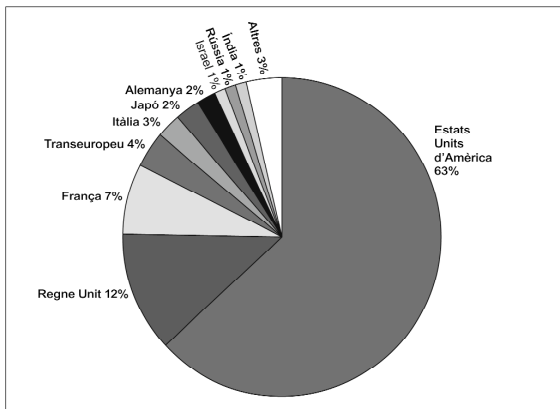
(c) La privatització dels serveis de defensa està aportant nous proveïdors als contractes militars. Això s'ha posat de manifest en el conflicte a l'Iraq, on les empreses han assumit funcions de suport que abans desenvolupaven les forces armades.

- Malgrat la internacionalització en termes de mercats i cadenes de proveïment, el suport dels mercats interns i dels governs nacionals continua sent fonamental per a les empreses fabricants d'armes.

***Vendes d'armes de les cinc primeres empreses
fabricants d'armes del món
(sense comptar la Xina), 2004***

1 Boeing (EUA)	27.500 milions de dòlars
2 Lockheed Martin (EUA)	26.400 milions de dòlars
3 Northrop Grumman (EUA)	26.000 milions de dòlars
4 BAE Systems (Regne Unit)	19.800 milions de dòlars
5 Raytheon (EUA)	17.200 milions de dòlars

***Participació nacional en la venda d'armes de les 100
principals empreses fabricants d'armes del món segons
la classificació del SIPRI (sense comptar la Xina), 2004***

Transferències internacionals d'armes

- D'acord amb l'índex de tendències del SIPRI i les estadístiques nacionals de transferències d'armes, el volum de les transferències internacionals d'armes ha anat augmentat des del 2003. Rússia i els EUA van subministrar, individualment, prop del 30 % dels proveïments d'armes convencionals entre 2001–2005. Rússia va fer al voltant del 43 % de les vendes a la Xina i el 25 % a l'Índia.

- El proveïment d'armes convencionals a l'Iraq indica que els proveïdors de fora d'Europa i d'Amèrica del Nord no han aconseguit introduir-se en aquest mercat i que aquesta situació podria mantenir-se.

- Sembla ser que alguns governs d'Europa occidental tenen dubtes a l'hora de vendre armes a l'Iraq. Mentre els països europeus controlin les seves polítiques d'exportació d'armes, els principals proveïdors militars de l'Iraq podrien passar a ser, en el futur, països d'Europa central i oriental.

- La gran competència internacional en la transferència d'armes provoca un cert «pragmatisme comercial» en la manera en què alguns països apliquen les seves polítiques d'exportació. Aquestes tendències podrien accentuar-se davant els intents dels EUA de fer que altres estats acceptin la seva política de control a les exportacions. El 2005, la Xina, Israel i altres proveïdors europeus es van veure afectats per les sancions o els controls en la reexportació dels EUA.

- Sembla que el compromís d'alguns governs amb la transparència i el mecanisme del Registre d'Armes Convencionals de les Nacions Unides (UNROCA) s'estan esvaint. A més, el fet que els estats membres de la UE facin servir mètodes diferents per informar fa que sigui difícil valorar la seva interpretació i aplicació del Codi de Conducta d'Exportació d'Armes de la UE. Es perdrà transparència si el pragmatisme comercial redueix la voluntat política d'informar sobre les exportacions nacionals d'armes. L'ambició d'harmonitzar encara més els mecanismes que es fan servir per informar podria complicar, sense voler-ho, la comprensió de la informació que es facilita.

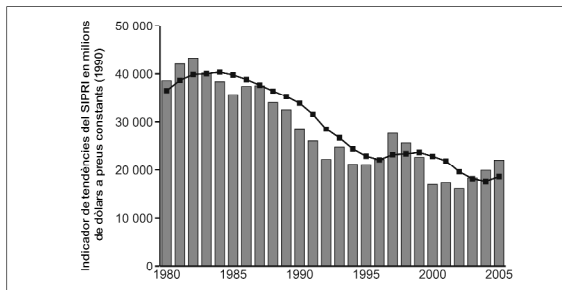
Els cinc grans exportadors d'armes convencionals el 2001–2005*

Participació en les exportacions mundials

1 Rússia	31%
2 EUA	30%
3 França	9%
4 Alemanya	6%
5 Regne Unit	4%

* Les exportacions de països de la UE a països no membres de la UE va representar el 27 % de les exportacions mundials el 2001–2005, la qual cosa situa la UE com el tercer principal exportador.

Tendència en les transferències internacionals d'armes convencionals, 1980–2005

El gràfic mostra totals anuals; la línia indica l'evolució de la mitjana dels períodes de 5 anys.

Tendències en la indústria russa d'armament

- Després del 1991, l'enorme indústria armamentística de l'era soviètica es va reduir dràsticament, i la gestió i supervisió del sector militar rus van experimentar un canvi de grans proporcions.
- Des que el president Vladimir Putin va arribar al poder el 1999, la producció del sector militar s'ha recuperat una mica i ha augmentat la despesa en adquisicions i en recerca i desenvolupament.
- La producció militar russa continua depenent considerablement de les exportacions.
- El llegat soviètic és encara plenament manifest. La indústria es manté relativament aïllada de la resta del món, ja que es mostra reticent a establir associacions transnacionals o a permetre la propietat estrangera.
- El nivell de transparència, tot i que ha millorat, encara està lluny del que se sol considerar normal als països democràtics.

La qüestió de la seguretat en la campanya espacial europea

- Europa ha estat sempre una potència a l'espai exterior, però el desenvolupament de les seves capacitats espacials acostuma a emanar d'una barreja confusa d'entitats nacionals i multinacionals. Els principals participants són França, Alemanya, Itàlia, el Regne Unit i, de forma col·lectiva, la UE i l'Agència Espacial Europea.

- Els estats europeus reconeixen la necessitat de col·laborar més en la seguretat de les seves activitats espacials. L'impuls per a la cooperació prové de la tendència al col·lectivisme en la política exterior i de defensa, i del desig europeu de crear capacitats independents dels EUA.

- A causa dels elevats costos, la UE participa cada cop més en els projectes espacials europeus, com ara el programa de Supervisió Global per al Medi Ambient i la Seguretat (GMES).

- Les ambicions col·lectives d'Europa en matèria espacial, tant civils com militars, topen amb problemes pressupostaris. Actualment, la qüestió espacial no és prioritària en l'agenda de desenvolupament de capacitats militars de la UE, i els dirigents militars continuen sent reticents a afrontar els costos de projectes basats en satèl·lits.

- En la mesura que la UE es converteixi en l'eina per a la seguretat i les operacions militars dels seus membres i busqui perfilar-se com a actor internacional, segurament passarà de l'ús de béns d'ús dual i la distribució d'informació des de xarxes nacionals, al desplegament de tecnologia de propietat col·lectiva per a l'explotació de l'espai amb objectius de seguretat.

Control i no-prolifерació d'armes nuclears

- L'any 2005 es va posar en dubte l'efectivitat i viabilitat del Tractat de No-Proliferació d'Armes Nuclears del 1968 a causa del punt mort a què s'havia arribat en l'execució de qüestions clau del tractat, com ara el desarmament nuclear, que van sorgir durant la setena conferència de revisió quinquennal dels estats part del tractat, celebrada a Nova York el mes de maig.

- La polèmica internacional sobre la naturalesa del programa nuclear de l'Iran es va intensificar durant el 2005. L'Agència Internacional de l'Energia Atòmica (AIEA) va continuar aportant noves informacions sobre la negativa de l'Iran de declarar importants activitats nuclears, tal com exigeixen els acords de protecció que té establerts amb l'agència. Alhora, l'Iran posava fi a la suspensió voluntària del seu programa d'enriquiment d'urani.

- No hi va haver grans avenços en les Converses del Grup dels Sis sobre el futur del programa nuclear de Corea del Nord, que el febrer del 2005 va anunciar per primera vegada que posseïa armes nuclears.

- Hi va haver diverses iniciatives d'àmbit internacional, noves i ampliades, que aspiraven a incrementar la seguretat i la custòdia adequada de les reserves de materials nuclears amb aplicacions bèl·liques, i a tractar qüestions relacionades amb el terrorisme nuclear.

- El 2005 els governs nord-americà i indi van crear la Iniciativa de Cooperació Nuclear Civil que, un cop aprovada pel congrés nord-americà, obriria via a les exportacions de tecnologia nuclear civil dels EUA a l'Índia. Aquest acord ha estat àmpliament criticat perquè viola les normes del Grup de Proveïdors Nuclears i perquè soccava els esforços globals a favor de la no-prolifерació nuclear.

Potències nuclears mundials: nombre de caps desplegats el gener del 2006

<i>País</i>	<i>Any del primer assaig nuclear</i>	<i>Caps desplegats</i>
EUA	1945	5.521
Rússia	1949	5.682
Regne Unit	1952	185
França	1960	348
Xina	1964	aprox. 130
Índia	1974	aprox. 50
Pakistan	1998	aprox. 60
Israel	-	100–200
<i>Total</i>		<i>aprox. 12.100</i>

- Només vuit estats tenen més de 27.000 caps nuclears, xifra que inclou les reserves i els caps nuclears inactius i emmagatzemats. No es disposa d'informació pública que permeti corroborar que Corea del Nord ha desenvolupat armes nuclears.

- S'han fabricat unes 440 bombes nuclears en vuit bases de sis països europeus de l'OTAN per ser utilitzades per l'aviació de l'OTAN i dels EUA.

- El 2006, els cinc països definits pel TNP com a estats nuclears, amb l'excepció del Regne Unit, continuen desenvolupant programes de modernització de les seves forces nuclears.

- El pla d'operacions centralitzades dels EUA de l'era de la guerra freda ha quedat substituït per un seguit de plans nuclears més petits i flexibles coneguts conjuntament com a Plans d'Operacions 8044. Entre aquests figura el Pla Concepte 8022 que entreveu l'ús ràpid de les forces nuclears i convencionals, de manera preventiva si cal, per acabar amb les amenaces dels estats que disposen d'armes de destrucció massiva.

Control multilateral del cicle del combustible nuclear

- Els esdeveniments recents de l'Iran han posat de manifest el fet que les tecnologies per al desenvolupament de l'energia nuclear amb finalitats pacífiques també poden ser emprades per fabricar armes nuclears. Atès que és probable que la fissió nuclear segueixi constituint una de les principals fonts d'electricitat en les pròximes dècades, serà important garantir la seguretat i el desenvolupament de l'energia nuclear a mitjà termini.

- Durant el 2005 es va tornar a plantejar una gestió multinacional de les instal·lacions on es duu a terme el cicle del combustible nuclear, amb la finalitat d'assegurar que els programes civils d'energia nuclear no puguin ser explotats amb finalitats militars.

- La comunitat internacional ha plantejat tres vies per evitar que s'utilitzi la tecnologia de l'energia nuclear per fabricar armes nuclears:

- (a) introduir impediments legals i normatius en la transferència de materials i tecnologies sensibles;

- (b) promoure acords multilaterals per a l'ús, el desenvolupament i la propietat conjunta de les instal·lacions on es fa el cicle del combustible nuclear; i

- (c) utilitzar tecnologies nuclears que no contribueixin a la proliferació.

Idealment s'haurien de combinar les tres vies, ja que cada una podria reforçar els punts forts de les altres i eliminar-ne els febles.

- L'AIEA, Rússia i els EUA estan estudiant aquestes tres vies simultàniament. Amb tot, la combinació òptima de mesures encara no està del tot clara.

Reflexions sobre la continuïtat i el canvi en el control d'armes

- Cada cop més, els tractats multilaterals sobre control d'armes es complementen amb altres mesures, a les quals sovint els manca simetria, reciprocitat i participació universal. No obstant això, la resolució 1540 del Consell de Seguretat de l'ONU sobre la no-prolifерació de les armes de destrucció massiva inclou aquests elements.

- Els canvis constants en les opinions sobre la conveniència i la viabilitat de les comprovacions compliquen la valoració i aplicació del compliment dels acords sobre el control d'armes, i sembla que la situació continuarà en aquesta direcció.

- Algunes iniciatives recents sobre control d'armes se centren en aspectes que poden tenir tant aplicacions civils com militars. Amb tot, només s'hauria de denegar l'accés a les tecnologies d'ús dual quan hi hagi indicis que la tecnologia en qüestió s'utilitzarà indegudament.

- La rellevància que estan adquirint els actors no estatals en temes de seguretat ha fet sorgir noves idees sobre el control d'armes. Una de les qüestions fonamentals consisteix a controlar i denegar selectivament l'accés a les tecnologies i els materials que podrien ser utilitzats per grups no estatals en actes massius de terrorisme.

- La bona notícia és que els actors no estatals, incloses les empreses privades, comencen a implicar-se en la concepció i aplicació de controls en les exportacions, i són més conscients de la necessitat de participar activament en la construcció de la seguretat.

Progressos en la guerra química i biològica i en el control d'armes

- L'any 2005, es van ampliar els dos plans d'acció (sobre universalitat i aplicació nacional) adoptats el 2003 pels estats part de la Convenció sobre Armes Químiques del 1993, i vuit nous països van signar la Convenció.

- Al final del 2005 s'havia destruït prop del 36 % de l'arsenal d'armes químiques dels EUA, de 31.000 tones aproximadament, i el 4 % de l'arsenal de Rússia, de 40.000 tones. És poc probable que cap d'aquests països compleixi els terminis que disposa el tractat per destruir tot el seu arsenal.

- L'any 2005, el Grup d'Inspecció de l'Iraq encapçalat pels EUA va publicar diversos annexos al seu informe final del 2004, centrats en l'antic programa d'armes químiques i biològiques de l'Iraq. La Comissió de les Nacions Unides de Vigilància, Verificació i Inspecció (UNMOVIC) continua sense poder treballar a l'Iraq.

- Per bé que el nivell d'amenaça d'ús terrorista d'armes químiques i biològiques no és clar—com ho demostra el cas de la gran «conspiració de la ricina» al Regne Unit, en què no es va trobar cap prova de la fabricació d'aquesta substància— caldria aplicar al més aviat possible mesures efectives de bioprotecció i bioseguretat.

- L'Assemblea Mundial de la Salut va adoptar noves normes internacionals de salut el 2005; es tracta de disposicions legalment obligatòries relatives a compartir informació epidemiològica sobre la propagació de malalties infeccioses. El Centre Europeu per al Control i la Prevenció de Malalties, a Estocolm, va començar a funcionar el 2005.

- L'any 2005 es va declarar el 29 d'abril «Dia per recordar totes les víctimes de la guerra química».

Millorar la bioseguretat: la necessitat d'una estratègia global

- Per evitar la proliferació de programes d'armes biològiques i contrarestar les amenaces terroristes, des del 1991 les anomenades «activitats de reducció de l'amenaça» s'han centrat en Rússia i altres estats de l'antiga URSS. Aquestes activitats pretenen, entre altres, eliminar equipaments i infraestructures i reconduir la feina dels científics que abans treballaven en la creació d'armes cap a activitats pacífiques.

- La tendència actual en les activitats de reducció de l'amenaça és abandonar els plantejaments tradicionals i concentrar-se en grans àrees geogràfiques —particularment l'Àfrica i parts d'Àsia— i fer front a amenaces més generals, com ara les relacionades amb la salut pública i el bioterrorisme.

- Durant la dècada passada el món ha hagut de fer front a nous desafiaments biològics a causa de l'aparició de noves malalties i de la reaparició d'altres, els ràpids avenços de la biotecnologia i la creixent percepció de l'amenaça bioterrorista. L'aparició i reaparició de malalties representen una greu amenaça per al gènere humà, motiu pel qual es fa necessària una estratègia global per reduir el risc d'ús d'agents biològics com a arma.

- Una estratègia global d'aquestes característiques hauria d'incloure mesures efectives per millorar la bioseguretat a les instal·lacions de tot el món en què es treballa amb patògens perillosos. També hauria d'establir unes normes i pautes globals per tal d'evitar la transferència de materials biològics, tecnologia i coneixements experts als criminals.

- En cas d'incompliment de les mesures de seguretat i a fi de protegir la salut pública dels agents alliberats de forma natural o accidental, cal una bona preparació i una aplicació adient dels sistemes de resposta.

Control d'armes convencionals

- Els controls de les forces armades convencionals continua tenint una funció estabilitzadora i de construcció de la seguretat en les relacions intraeuropees. En aquest sentit, Europa continua sent el model a seguir, tot i que no li serà fàcil mantenir aquest estatus.
- Els desacords entre Rússia i Occident continuen encallant l'adaptació i evolució del règim europeu de control d'armes «dures» convencionals.
- L'entrada en vigor de l'Acord sobre l'Adaptació del Tractat sobre les Forces Armades Convencionals a Europa (Tractat Adaptat de les FCE) continuarà en punt mort fins que Rússia no s'enretiri completament de Geòrgia i Moldàvia. La primavera del 2006, la viabilitat del tractat de les FCE semblava incerta, a causa de la controvertida posició adoptada per Rússia durant la tercera conferència de seguiment de les FCE celebrada el mes de maig.
- S'ha avançat molt poc en el replantejament de la visió de l'OSCE sobre la construcció de confiança i seguretat davant les noves amenaces de violència intraestatal i transestatal.
- Sembla ser que la Xina, Rússia i els EUA estan predisposats a ratificar el Protocol V sobre restes explosives de la guerra de la Convenció del 1981 sobre Certes Armes Convencionals. Al mateix temps, però, es continuen oposant a un acord sobre mines antivehiclle.

Controls de transferències

- Cada vegada es reconeix més la necessitat de comptar amb la major participació possible en els esforços per enfortir els controls a les exportacions.

- El gran suport aconseguit el 2005 a la resolució 1540 del Consell de Seguretat de l'ONU indica una creixent presa de consciència respecte a l'aplicació de controls a les exportacions.

- Cada cop es demana més assistència d'abast internacional per part dels països que intenten accelerar l'adopció de mesures internacionals rigoroses. La UE i el Japó es plantegen com finançar i proveir assistència per complementar els esforços dels EUA.

- S'estan aplicant controls a les exportacions en noves àrees funcionals com a part dels esforços per adaptar el control d'armes al nou entorn de seguretat. Una nova norma de la UE sobre el comerç de béns que fa referència a la pena de mort, la tortura, etc., amplia els controls a les exportacions més enllà dels productes militars i estratègics.

- Per contribuir al compliment dels objectius antiterroristes, molts estats membres de l'AIEA estan estudiant la manera en què els controls a les exportacions poden reduir el risc d'ús o adquisició d'armes radiològiques per part d'actors no estatals.

- L'ampi consens per examinar més estrictament les exportacions a països generalment considerats «de risc» per a la proliferació, podria, en un moment donat, arribar a incloure mesures de denegació de tecnologia.

Acords vigents el mes de març del 2006 sobre control d'armes i desarmament i sobre dret humanitari dels conflictes armats

- 1925 Protocol per a la prohibició de l'ús en la guerra de gasos asfixiants, tòxics o d'altres, i dels mètodes bacteriològics amb finalitats bèl·liques (Protocol de Ginebra del 1925)
- 1948 Tractat de col·laboració en matèria econòmica, social i cultural i de defensa col·lectiva (Tractat de Brussel·les)
- 1948 Convenció sobre la prevenció i la sanció del delictes de genocidi (Convenció sobre el Genocidi)
- 1949 Convenció de Ginebra (IV) sobre la protecció dels civils en temps de guerra
- 1954 Protocols del Tractat de Brussel·les del 1948 (Acords de París sobre la Unió Europea Occidental)
- 1959 Tractat Antàrtic
- 1963 Tractat de prohibició d'assaigs nuclears a l'atmosfera, l'espai exterior i el fons marí (Tractat de Prohibició Parcial d'Assaigs Nuclears, TPPAN)
- 1967 Tractat sobre els principis que han de regir les activitats dels estats en l'exploració i utilització de l'espai ultraterrestre, inclosa la lluna i altres cossos celestes (Tractat de l'Espai Ultraterrestre)
- 1967 Tractat de proscripció de les armes nuclears a l'Amèrica Llatina i el Carib (Tractat de Tlatelolco)

- 1968 Tractat de no-prolifерació d'armes nuclears (Tractat de No-Proliferació, TNP)
- 1971 Tractat per a la prohibició de l'emplaçament d'armes nuclears i altres armes de destrucció massiva als fons marins i oceànics o al subsòl (Tractat sobre els Fons Marins)
- 1972 Convenció sobre la prohibició del desenvolupament, la producció i l'emmagatzematge d'armes bacteriològiques (biològiques) i tòxiques i sobre la seva destrucció (Convenció sobre Armes Biològiques i Tòxiques, CABT)
- 1974 Tractat sobre la limitació d'assaigs nuclears subterrànics
- 1976 Tractat sobre les explosions nuclears subterrànies amb finalitats pacífiques
- 1977 Convenció sobre la prohibició d'utilitzar tècniques de modificació ambiental amb finalitats militars o hostils (Convenció Enmod)
- 1977 Protocol Addicional I a les Convencions de Ginebra del 1949, relatiu a la protecció de les víctimes de conflictes armats internacionals
- 1977 Protocol Addicional II a les Convencions de Ginebra del 1949, relatiu a la protecció de les víctimes de conflictes armats no internacionals
- 1980 Convenció sobre la protecció física del material nuclear
- 1981 Convenció sobre prohibicions o restriccions en l'ús de certes armes convencionals que puguin considerar-se excessivament nocives o amb efectes indiscriminats (Convenció CAC, o Convenció sobre «Armes Inhumanes»)
- 1985 Tractat de la Zona Lliure Nuclear del Pacífic Sud (Tractat de Rarotonga)

- 1987 Tractat sobre l'eliminació de míssils de curt i mitjà abast (Tractat INF)
- 1990 Tractat sobre les Forces Armades Convencionals a Europa (Tractat FCE)
- 1991 Tractat sobre la reducció i limitació d'armes ofensives estratègiques (Tractat START I)
- 1992 Tractat dels Cels Oberts
- 1992 Acta final de la negociació sobre la fortalesa del personal i les forces armades convencionals a Europa (Acord CFE-1A)
- 1993 Convenció sobre la prohibició del desenvolupament, la producció, l'emmagatzematge i l'ús d'armes químiques i sobre la seva destrucció (Convenció sobre Armes Químiques, CAQ)
- 1995 Tractat de la zona lliure d'armes nuclears del sud-est asiàtic (Tractat de Bangkok)
- 1996 Acord sobre mesures de construcció de la confiança i la seguretat a Bòsnia i Hercegovina (suspès des del 24 de setembre del 2004)
- 1996 Esmena del Protocol II de la Convenció CAC del 1981 sobre la prohibició o les restriccions en l'ús de mines, bombes trampa i altres artefactes
- 1996 Acord sobre el control subregional d'armament relatiu a Iugoslàvia (Sèrbia i Montenegro), Bòsnia i Hercegovina, i Croàcia (Acord de Florència)
- 1997 Convenció interamericana contra la fabricació i el tràfic il·lícits d'armes de foc, municions, explosius i altres materials relacionats
- 1997 Convenció sobre la prohibició d'ús, emmagatzematge, fabricació i transferència de mines terrestres antipersones i sobre la seva destrucció (Convenció de MAP)

- 1999 Convenció interamericana sobre transparència en les adquisicions d'armes convencionals
- 1999 Document de Viena del 1999 sobre mesures de construcció de confiança i seguretat
- 2002 Tractat sobre reduccions ofensives estratègiques (SORT)

Tractats que no es trobaven en vigor el mes de març del 2006

- 1972 Tractat de limitació dels sistemes de míssils antibalístics (Tractat ABM): no està en vigor des del 13 de juny del 2002
- 1993 Tractat de reducció i limitació addicionals d'armes ofensives estratègiques (Tractat START II)
- 1996 Tractat de la zona lliure d'armes nuclears de l'Àfrica (Tractat de Pelindaba)
- 1996 Tractat per a la prohibició completa dels assaigs nuclears (CTBT)
- 1999 Acord sobre l'adaptació del tractat del 1990 sobre les forces armades convencionals a Europa

sipri

Equip de direcció

Ambaixador Rolf Ekéus, president (Suècia)

Sir Marrack Goulding, vicepresident (Regne Unit)

Dr. Alexei G. Arbatov (Rússia)

Jayantha Dhanapala (Sri Lanka)

Dr. Willem F. van Eekelen (Països Baixos)

Dr. Nabil Elaraby (Egipte)

Rose E. Gottemoeller (EUA)

Professora Helga Haftendorn (Alemanya)

Professor Ronald G. Sutherland (Canadà)

La directora

Directora

Alyson J. K. Bailes (Regne Unit)

Edició catalana a cura de:

Fundació per la Pau

Amb el suport de:

Universitat de València
Departament de Relacions Institucionals
i Particulars

Programa per a l'Institut Internacional
per la Pau

Per a més informació, poseu-vos en contacte amb:

sipri

Stockholm International Peace Research Institute

Signalistgatan 9

SE-169 70 Solna

Suècia

Telèfon: +46 8/655 97 00

Fax: +46 8/655 97 33

Adreça electrònica: sipri@sipri.org

URL: <http://www.sipri.org>

Fundació per la Pau

c/. Casp 31, 2n 1a A- 08010 Barcelona

Telèfon: +34 93 302 51 29

Fax: +34 93 301 75 62

Adreça electrònica: info@fundacioperlapau.org

URL: <http://www.fundacioperlapau.org>

Stockholm International Peace Research Institute